УДК 331.102.344

Світлана Олександрівна СТЕПАНЧУК

аспірантка,
кафедра маркетингу,
Національний університет харчових технологій
E-mail: claira@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Степанчук, С. О. Особливості формування та використання інтелектуального потенціалу [Текст] / Світлана Олександрівна Степанчук // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2015. – Том 19. – № 1. – С. 13-23. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ*. Удосконалення управління розвитку інтелектуального потенціалу особливо актуальне для національної економіки та її господарюючих суб'єктів, які знаходяться на початковій стадії формування та використання інтелектуальних ресурсів. Невирішеність окремих теоретичних і практичних проблем у сфері формування та використання національного інтелектуального потенціалу та провадження інтелектуальної діяльності обумовили тематику дослідження. У статті проаналізовано сучасні підходи, а також особливості формування та використання останнього і окреслено основні чинники впливу на систему інтелектуального потенціалу національної економіки.*

Мета*. Метою дослідження є розробка механізму формування та використання інтелектуального потенціалу в національній економіці для подальшого удосконалення управління його розвитку. А також пошук шляхів підвищення ефективності управління процесом формування та використання інтелектуального потенціалу і інтелектуального капіталу національної економіки за допомогою розроблення теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо поняття, змісту, структури, складових елементів останнього та чинників впливу. З огляду на мету визначено зміст сучасних поглядів на інтелектуальний потенціал та інтелектуальний капітал у національній економіці. Обґрунтовано теоретичні положення розвитку та формування структури інтелектуального потенціалу, визначено можливості його моделювання з метою оцінки ступеня впливу витрат на його формування у національній економіці та очікуваний результат від використання інтелектуальних ресурсів. Запропоновано підходи щодо обґрунтування стратегічних напрямів розвитку інтелектуального потенціалу національної економіки.*

Результат*. На підставі науково-практичних праць та розробок було проаналізовано сучасні підходи та вивчено особливості формування та використання інтелектуального потенціалу в національній економіці. На основі проведених досліджень запропоновано власні моделі його формування та використання, уточнено окремі категорії, надано обґрунтовані висновки, розроблено основні напрямки розвитку останнього. Перспективою подальших наукових досліджень у сфері розвитку формування та використання інтелектуального потенціалу національної економіки є розробка та практичне впровадження відповідної соціально-економічної політики держави, бізнесу з питань збереження та розвитку інтелектуального потенціалу нації, забезпечення високої мотивації населення щодо розвитку та реалізації інтелектуальної діяльності в державному та приватному секторах економіки з максимальним зиском для держави та її громадян.*

Ключові слова*: інтелектуальний потенціал; інтелектуальний капітал; структура інтелектуального потенціалу; інтелектуальна діяльність; інтелектуальні ресурси.*

© Світлана Олександрівна Степанчук, 2015

Svitlana Oleksandrivna STEPANCHUK

PhD Student,
Department of Marketing,
National University of Food Technologies
E-mail: claira@ukr.net

FEATURES OF FORMATION AND USE OF INTELLECTUAL POTENTIAL

Abstract

Introduction. *Improvement of management of intellectual potential development is very actual for the national economy and its businesses which are in the early stage of formation and usage of the intellectual assets. The suspense of separate conceptual and practical challenges in the area of formation and usage of the national intellectual potential and carrying on intellectual activity have determined the research area. Modern approaches and aspects of intellectual potential formation and usage are analysed. The key factors of impact on intellectual potential system of the national economy are defined.*

Purpose. *The goal of research is the development of mechanism for intellectual potential formation and usage in the national economy for further improving management of intellectual potential development. The search of new ways of improvement of effectiveness of process of national economy intellectual potential and intellectual capital management by development of theory and practical recommendations concerning the notion, content, structure, constitutive elements of intellectual potential and impact factors has become very urgent nowadays. Taking into account the goal, the nature of current views on intellectual potential and intellectual capital in the national economy is defined. The theory of intellectual potential structure development and formation is explained. The possibilities of its modelling for the purpose of evaluation of degree of expenses impact on national economy intellectual potential formation and expected result of intellectual assets usage are determined. Approaches concerning grounding of strategic direction of growth of national economy intellectual potential are suggested.*

Result. *On the basis of research and practice the modern approaches have been analysed. The aspects of intellectual potential formation and its usage in the national economy have been studied. The models of intellectual potential formation and usage are presented. The main directions of intellectual potential development in national economy are worked out. The perspectives of the further scientific research in the area of intellectual potential formation of national economy relate to the practical implementation of the social and economic policy of state as for the nation intellectual potential saving and development, providing high motivation of people concerning intellectual activity development.*

Keywords: *intellectual potential; intellectual capital; structure of intellectual potential; intellectual activity; intellectual resources.*

JEL classification: B4, I2

Вступ

Концепція економіки знань стала в останнє десятиріччя важливим теоретико-методологічним та науково-практичним підґрунтям політики економічного зростання багатьох країн. Вона розкриває нову роль і місце інтелекту людини в суспільстві. У зв'язку з прискоренням темпів розвитку технологій доступність знань стає найважливішою умовою для участі країни у глобальній конкуренції. Особливо в умовах кризи знання залишаються тим ресурсом, що набуває значення не лише як рівень інтелектуальних можливостей, а й як економічний ресурс, що стає базисом і засобом створення та впровадження інновацій.

За експертними оцінками вартість інтелектуального потенціалу (далі ІП) сучасного суспільства перевищує вартість основних фондів традиційних галузей індустрії національної економіки.

З точки зору принципів формування національної економічної політики одним із вирішальних пріоритетів для успішного розвитку країни є створення умов і механізмів для ефективного перетворення ІП нації на інтелектуальний капітал.

Дослідженнями людського капіталу загалом та ІП зокрема в процесі побудови нового інформаційного суспільства займалися такі зарубіжні вчені, як Г. Беккер, Д. Белл, Дж. К. Гелбрейт, Р. Дорнбуш, П. Друкер, Дж. Кендрик, Ф. Махлуп, Я. Мінсер, А. Сен, А. Тоффлер, С. Фішер, Т. Шульц, російські вчені В. Іноземцев, Г. Мелікян, В. Пузанов, українські вчені: О. Бутнік-Сіверський, С. Вовканич, В. Приймак.

Різні підходи до визначення ролі ІП, його компонентів, рівня дослідження та чинників впливу відображено в роботах вітчизняних вчених О. Власюка, А. Гальчинського, В. Геєця, О. Грішнової, Б. Губського, І. Каленюк, Е. Лібанової, Є. Марчука, Л. Михайлової, С. Мочерного, О. Нестеренка, С. Пирожкова, І. Чухна.

Питання використання ІП широко репрезентовані в багатьох теоретичних та прикладних дослідженнях. У працях таких закордонних вчених, як: Т. Стюарт, Е. Брукінгс, Н. Ісікава, С. Тайічі, М. Мелуон, Л. Едвінсон, та вітчизняних фахівців О. Амоші, В. Антонюк, С. Бандури, Л. Безтелесної, Н. Борецької, А. Л. Гапоненка, М. Долішнього, О. Єськова, Т. Заяць, С. Злупка, В. І. Корнієнка, Н. Лук'янченко, О. Мартякової, Є. Н. Мельникова, Л. Мельцер, О. Новікової, В. Панкова, М. Семикіної, Л. Семів, Л. Шаульської, Л. Шевчук та інших.

ІП у розрізі професійної діяльності індивідуума розглядався А. А. Бодальовим, Ю. М. Жуковим, А. Кохом, Е. С. Кузьміним, Н. В. Кузьміною, А. К. Марковою, Л. А. Петровською, О. А. Яблоковою.

Проблемами оцінки ІП займалися Дж. Ален, Б. Г. Ананьєв, Л. М. Ваккер, І. П. Мойсеєнко, Б. Ф. Ломов та інші.

Але, незважаючи на такий обсяг досліджень, проблема формування та використання ІП в національній економіці не є до кінця вивченою. Диференціація досліджень різнопредметних виявів ІП у різних сферах діяльності людини руйнує цілісність поняття та спричиняє появу великої кількості галузевих і самостійних визначень та понять, що ускладнює розкриття такої категорії, як ІП національної економіки. Крім цього, нові вимоги постіндустріального суспільства, тотальна інформатизація всіх процесів діяльності, науково-технічний прогрес та загальна трансформація суспільних стосунків вимагають постійного оновлення аспектів, які потребують наукового дослідження.

Згідно з думкою багатьох учених, дослідження формування та використання ІП як можливості майбутньої капіталізації інтелектуальних ресурсів, аналіз та оцінка ІП суспільства, підвищення ефективності та продуктивності інтелектуальної праці населення країни є відносно самостійними частинами економічної теорії та практичного менеджменту.

Мета статті

Метою дослідження є розробка механізму формування та використання ІП в національній економіці для подальшого удосконалення управління розвитку ІП.

Виклад основного матеріалу дослідження

Категорія інтелект (з лат. Intellektus) у науковій літературі визначається як здібність людини до мислення, до раціонального пізнання, до створення понять та ідей, до абстрактно-аналітичної діяльності, генерації нової інформації. Інтелект є засобом «інтелектуальної праці» людини [6, с. 12].

Процес інтелектуальної праці за своєю сутністю прихований від дослідників. Він важко контролюється зовнішніми засобами, тому що людина знаходиться в процесі створення нового і користується внутрішнім засобом діяльності – мисленням.

Завершальною стадію мислення є створення певного продукту – судження, поняття або умовиводу. Як правило, управління такою діяльністю в процесі її здійснення суттєво ускладнено.

Інтелектуальна діяльність людини, як і її фізична трудова діяльність, оплачується і капіталізується. Процес накопичення та внутрішньої переробки зовнішньої інтелектуальної інформації деякі дослідники називають створенням інтелектуального капіталу [4, с. 8].

Інтелектуальна діяльність – це внутрішня діяльність людини. Інтелект у ній виступає як цілісний концепт внутрішніх процесів професійної діяльності людини (мислення) і складає інтелектуальний потенціал суб'єкта.

Сутність інтелектуальної діяльності складається з функціональних можливостей людини, способів та засобів її мислення [1, с. 10].

Змістом інтелектуальної діяльності є сукупність усіх можливих видів предметних і соціально-господарських відносин і соціокультурних цінностей, які необхідні для освоєння знань, умінь, навичок, виробництва нових інтелектуальних продуктів, а також для досягнення плану при вирішені якої-небудь задачі, реалізації можливості окремого суб'єкта чи організації в певній галузі професійної діяльності [2, с. 39].

При системному підході до аналізу і оцінки ІП людини важливо знати, які засоби діяльності повинен мати суб'єкт, тобто набір його предметних та інтелектуальних функцій, та як ці функції ним реалізуються в нормативних умовах. ІП визначається [3, с. 107] передусім через оцінку способів мислення і поведінки людини, тобто в який спосіб мислиться та чи інша дія, з чим вона співвідноситься, якій нормі відповідає, як виконується.

Головною проблемою при дослідженні людського ІП, є те, що на практиці дослідження професійної діяльності достатньо чітко відпрацьовані окремі діагностичні процедури виявлення, визначення та виміру соціально-психологічних якостей самих професіоналів, а діагностування проявів певних соціально-психологічних якостей суб'єкта в процесі реальної професійної діяльності практично не наводиться. Тому спостерігається протиріччя між наявністю і затребуваністю якостей суб'єкта, а також їх реалізацією в процесі професійної діяльності.

Сутність та зміст ІП як в інноваційній політиці держави, так і в певній організації визначається

набором функцій, які виконують суб'єкти, та предметним змістом діяльності цих суб'єктів [5].

Професійна діяльність відбувається в соціально-економічному просторі. Це простір багатомірної життєдіяльності, категорій, відносин, їх освоєння та залучення у власні цикли діяльності.

Визначення такої моделі може розглядатися як теоретичне та змістове узагальнення, яке допомагає звести різні визначення ІП до певного загального, та конструктивне, у якому відображені загальні для будь-якої діяльності компоненти та їх зв'язки. Отже, пропонуємо наступну дефініцію ІП:

ІП є результатом інтеграції на ментальному (загальне мислення), концептуальному (цінності) та анатомічному (відносини) рівнях змісту (знань) та функцій (операційність) у цілісну, системно пов'язану сукупність, що втілюється у стратегічній та тактичній професійній управлінській діяльності.

Оцінка та організація формування нової якості ІП повинна бути спрямована на розв'язання наступних завдань:

- визначити, проаналізувати і оцінити потенціали діяльності – інтелектуальний, управлінський – кожного суб'єкта або сукупності суб'єктів, зокрема, в національній економіці;
- визначити характеристики групової структури суб'єктів, оцінити ступінь зорганізованості різних команд суб'єктів інтелектуальної діяльності;
- сформулювати алгоритм формування ІП для певної групи суб'єктів у національній економіці;
- розробити організаційно-практичні рекомендації (суб'єктивна стратегія і тактика поведінки) для суб'єктів, які залучені в процес організаційного розвитку (інноваційна діяльність) чи функціонування на різних рівнях провадження інтелектуальної діяльності.

Щодо особливостей формування структури ІП можна сказати, що на її елементи здійснює вплив безліч факторів, залежно від рівнів дослідження ІП: країна, організація, людина.

Формування ІП національної економіки залежить від трьох груп чинників: природних, економічних та інституційних (рис. 1).

До першої групи відносяться інтелектуально-творчі здібності індивідів, здоров'я населення, демографічна ситуація в країні та стан довкілля, екологія. Формування ІП відбувається під впливом не лише природних, а й економічних чинників, які можна поділити на макроекономічні (державна демографічна політика, величина ВВП на душу населення, стан економіки, інфляційні процеси, рівень освіти і науки в країні, фінансування сфери освіти і науки, стан трудових ресурсів та їх відповідність сучасним вимогам економіки, політика зайнятості, система соціального захисту, внутрішній та зовнішній рівень безпеки громадян) та мікроекономічні (механізм ціноутворення на ринку інтелектуальних продуктів, інноваційна та амортизаційна політика, система оплати праці у сфері інтелектуальної діяльності).

Розглядаються також інституційні чинники формування ІП суспільства, до яких належать система законодавчого регулювання інтелектуальної діяльності та механізм захисту об'єктів інтелектуальної власності.

До факторів, які впливають на ІП господарюючого суб'єкта, відносять чинники внутрішнього середовища (мікрофактори), чинники зовнішнього середовища (макрофактори) та егофактори. Основними внутрішніми факторами є: економічний, технічний рівні виробництва, ступінь задоволеності працею, внутрішньоколективні стосунки, а також рівень розвитку інтелектуального середовища на підприємстві. Серед макрофакторів виокремлюють становище підприємства на ринку, соціальний стан громадян у країні та стан громадської думки щодо діяльності колективу. Егофактори впливу на ІП наведено на рис. 2.

Егофактори формуються під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, та є емоційно-психологічним станом особистості, тобто це те середовище, в якому реалізуються креативні здібності.

Фактори, які впливають на формування ІП окремого індивіда, наведено на рис. 3.

Звичайно, макрорівневі явища і процеси чинять вплив на формування ІП людини, їх розуміють як:

- економічні індикатори, а саме: рівень національного доходу країни, рівень інфляції, ВВП на душу населення, середній рівень доходів населення, витрати на фінансування освіти та науки, рівень бідності і безробіття, фіскальна державна політика тощо;
- політичні фактори: політика держави загалом, наявність кризових ситуацій, військові дії і стан війни, здатність швидко реагувати на потреби і запити населення, в тому числі провадження ефективного державного забезпечення розвитку ІП на різних рівнях (державний ІП, організаційний ІП, людський ІП) та представлення широкого спектру програм щодо стимулювання розвитку ІП;
- соціально-демографічна політика держави, яка залежить від демографічної ситуації в країні, рівня міграції, соціальної підтримки населення;
- рівень екологічного стану та реалізація програм щодо забезпечення екологічної безпеки в країні.

Рівень освіти і науки в країні чинить значний вплив на процес формування знань людини, вияв загального інтелекту і, як наслідок, ІП.

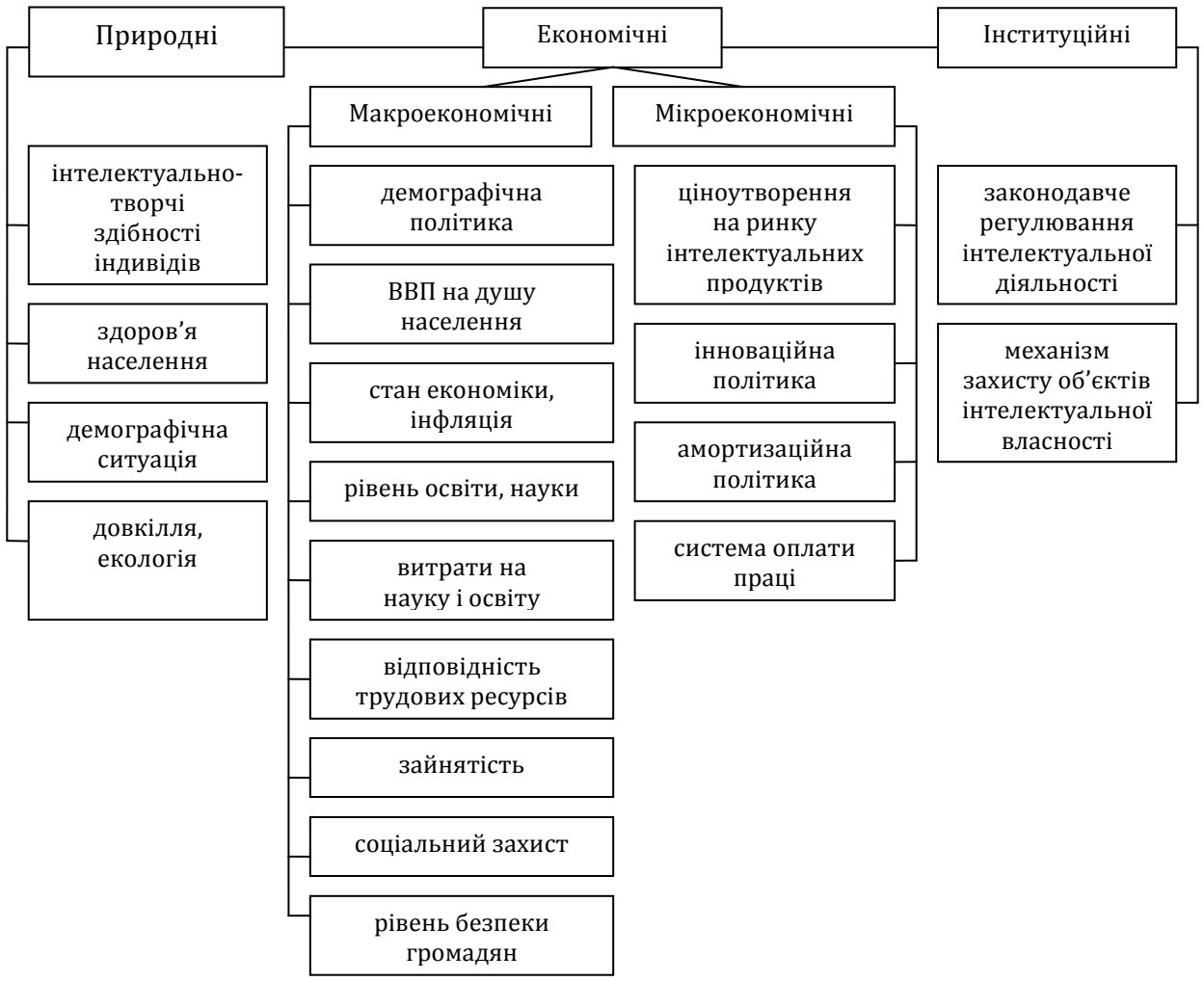

Рис. 1. Чинники формування ІП України*

**Розроблено автором на основі [16, с. 8]]*

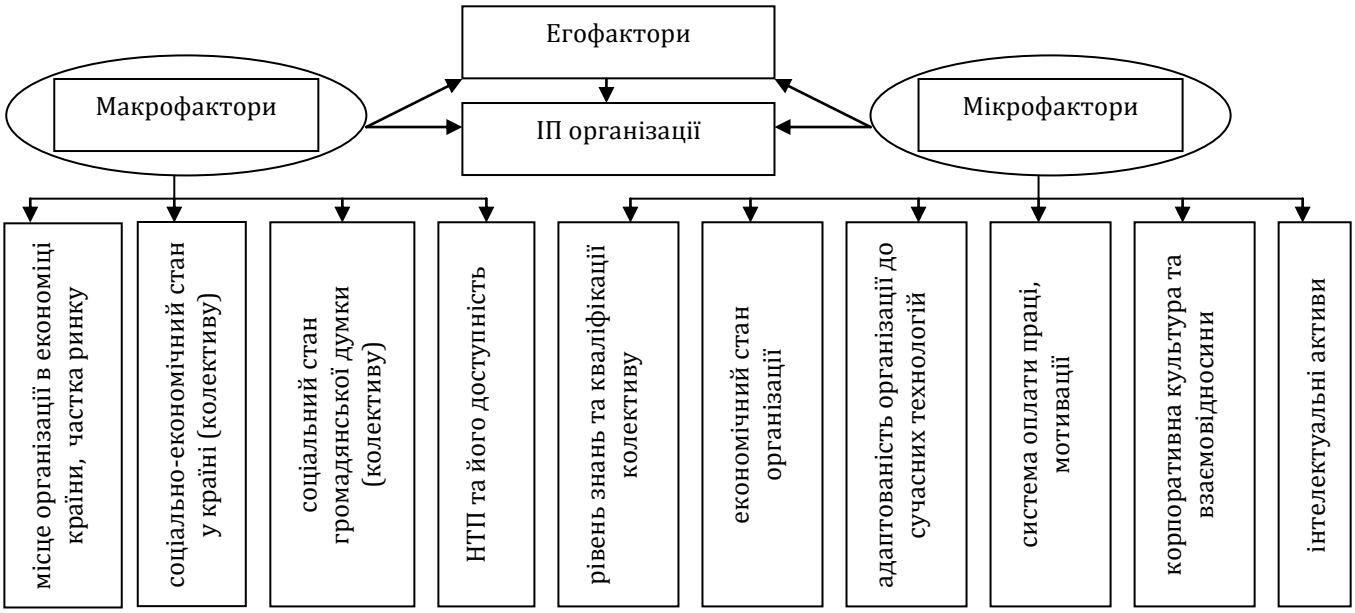

Рис. 2. Егофактори впливу на ІП організації*

**Розроблено автором на основі [20, с. 222]*

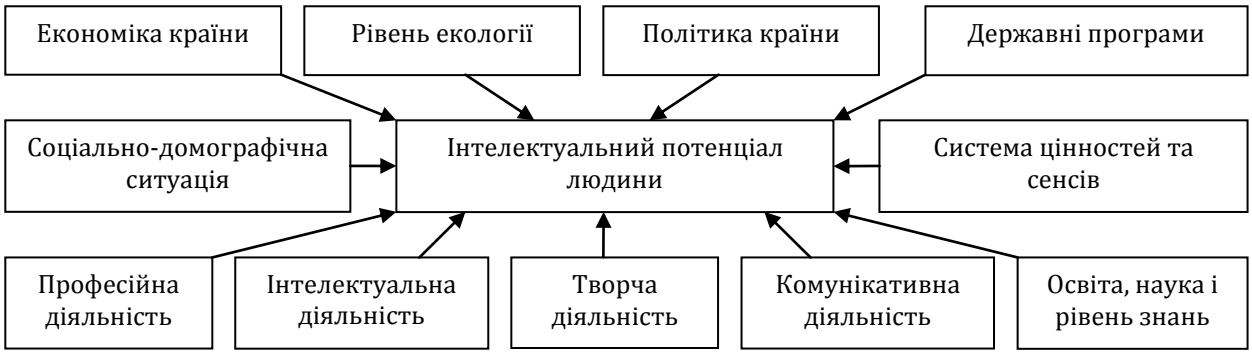

Рис. 3. Фактори, які впливають на ІП людини*

**Розроблено автором*

Усі інші чинники належать до особистих можливостей (окремих потенціалів), за допомогою яких формується ІП людини. До найвагоміших відносяться – інтелектуальні та творчі здібності, рівень знань, освіченості та професійні навички. Останніми роками зростає великий інтерес до комунікативних процесів і тому комунікативні процеси також займають важливе місце у формуванні ІП людини.

За допомогою аналізу і оцінки описаних вище факторів впливу можна уявити структуру та зміст ІП окремої людини, які зображено на рис. 4.

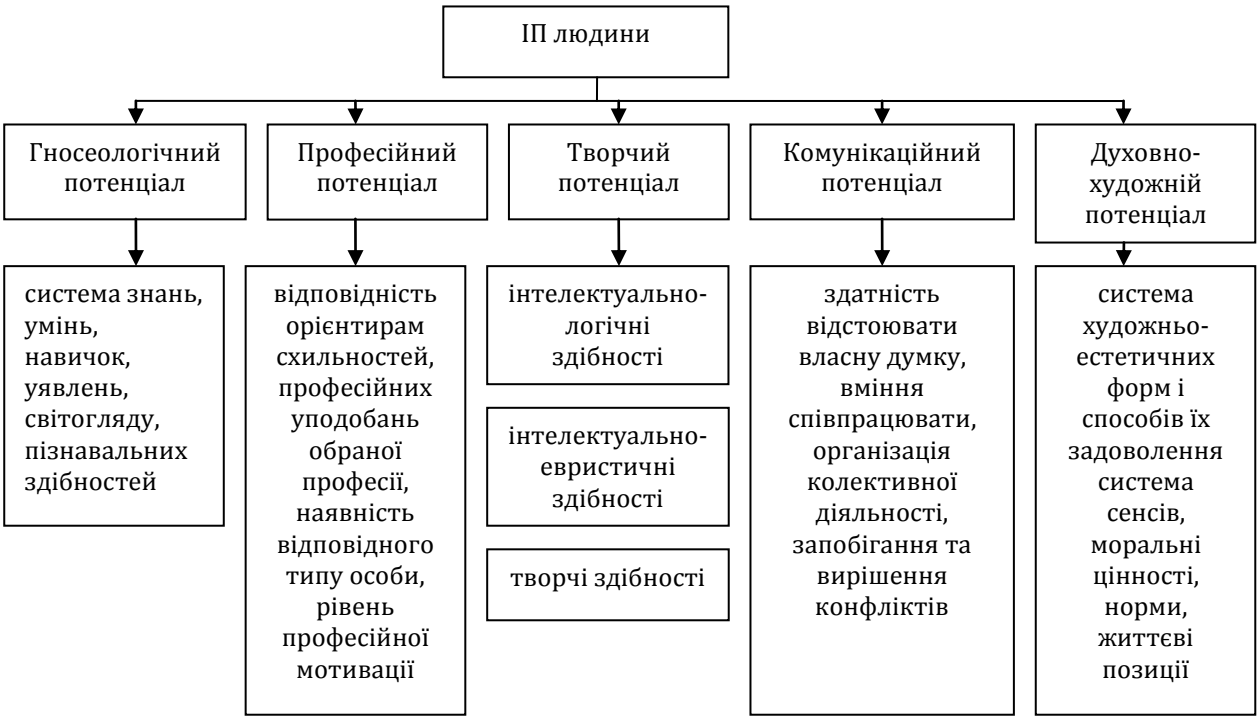

Рис. 4. Структура ІП людини*

**Розроблено автором на основі [11, 12, с. 18-20, 14, с. 200-203]*

Серед складових ІП окремої людини необхідно значну увагу звернути на творчий потенціал, оскільки під інтелектуально-логічними здібностями людини розуміємо певні дослідницькі елементи: уміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, зіставляти тощо. І критерієм перевірки таких здібностей є: правильність, логічність, повнота і глибина суджень, оригінальність висновків. Інтелектуально-евристичні здібності розкриваються у: створенні нової системи дій, генеруванні ідей, гіпотез, рішеннях, уміннях, баченні проблем і протиріч, перенесенні знань і вмінь у нові системи. Творчі здібності втілюються в можливості творити, знаходити нове, діяти оригінально і нестандартно.

Щодо структури ІП на рівні суспільства, то значну увагу слід звернути на матеріальні та нематеріальні її компоненти (рис. 5).

Такі нематеріальні складові ІП, як освіта і наука, є чинниками нагромадження «людського капіталу», економічного розквіту та переходу від індустріального до інформаційного суспільства.

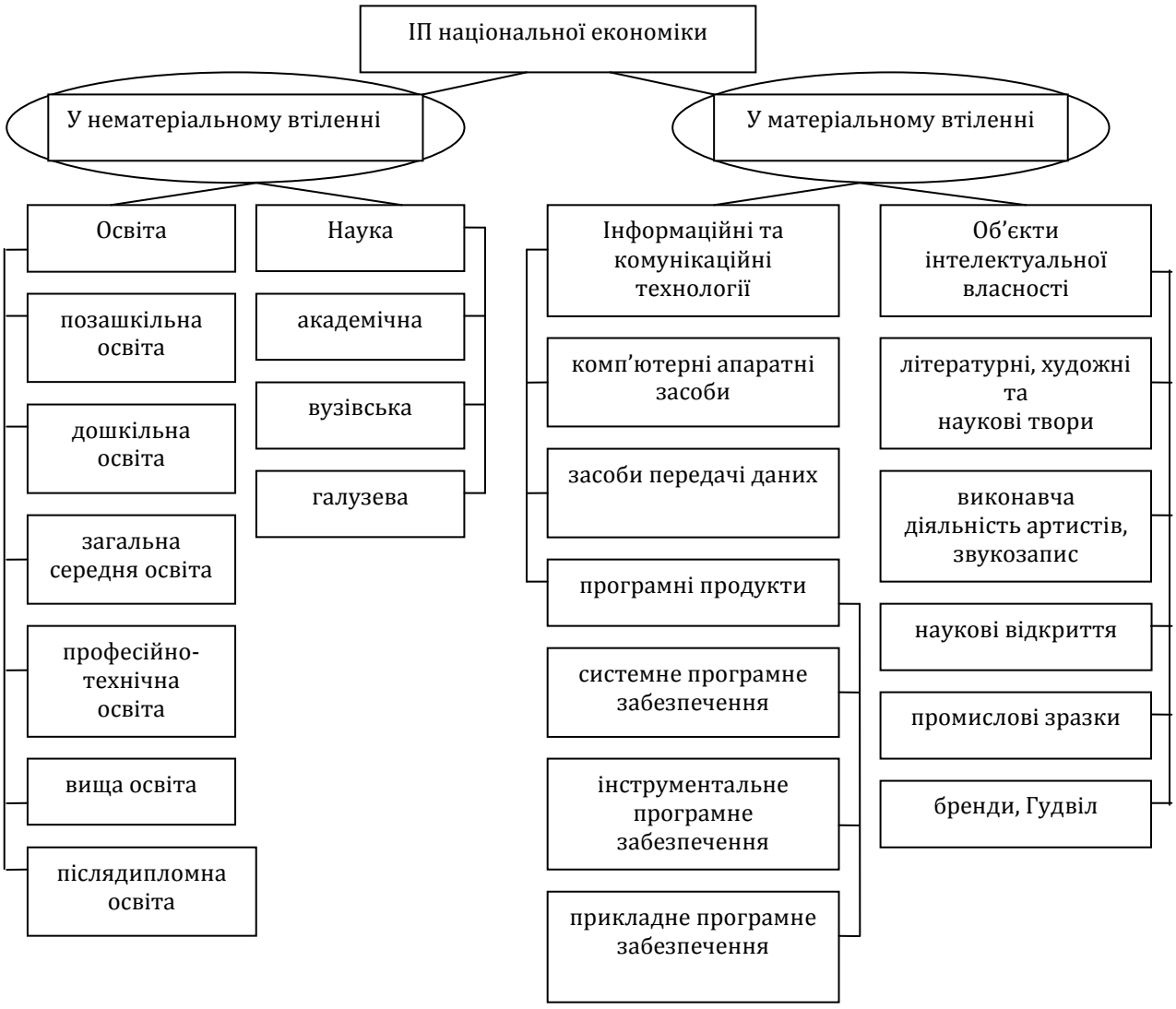

Рис. 5. Складові ІП національної економіки*

**Модифіковано автором на основі [16, с. 8]*

У сучасних умовах зростає роль матеріальних складових ІП, які виступають у формі об'єктів інтелектуальної власності (літературні, художні твори і наукові праці, винаходи, патенти, промислові зразки, бренди, Гудвіл, корпоративна культура та інші права, які належать до інтелектуальної та творчої діяльності); інформаційних та комунікаційних технологій (комп'ютерні апаратні засоби, засоби передачі даних, програмні продукти).

Структуру та зміст ІП національної економіки зображено на рис. 6, який узагальнює та уточнює наявні у фаховій літературі наукові погляди.

ІП національної економіки містить низку суттєвих складових, кожна з яких дозволяє інтегруватися всім іншим у цілісну систему.

Структурно ІП національної економіки можна уявити як єдність п'яти ключових складових: кадри, матеріально-технічна база, результат, інформація, організаційно-правові елементи [17, с. 90].

Рис. 6. Структура ІП національної економіки*

**Модифіковано автором на основі [18, с. 53]*

Отже, до структури ІП національної економіки належать: людські активи (людський ІП); інфраструктурні активи та інтелектуальна власність (організаційно-структурний капітал); ринкові активи (інтелектуальний капітал взаємодії з інститутами ринку). Пріоритетною складовою ІП національної економіки виступає людський ІП, тобто залучені в економіку люди, їх знання, творчі, інтелектуальні та комунікативні здібності та можливості, що можуть бути використані для створення інтелектуального продукту. Людський ІП на макроекономічному рівні є не що інше, як ІП зайнятого населення [18, с. 54]. З огляду на зазначене, в Україні особливої уваги і ретельних наукових досліджень заслуговують питання визначення сутності ІП населення, зайнятого в національній економіці, методологічні засади регулювання його розвитку та використання. Але, незважаючи на це, згідно з [18] необхідно зауважити, що не завжди людський ІП ототожнюється з ІП зайнятого населення, оскільки певний внесок у національну економіку можуть робити люди, не задіяні в економічних і наукових сферах, наприклад, талановиті діти (що створюють певні твори та яким притаманні художні, мистецькі, акторські, музикальні, літературні, технічні здібності та таланти тощо), люди похилого віку та пенсіонери, які вже не мають професійних трудових стосунків, але реалізують свої знання, навики, досвід у інтелектуальні продукти. Крім цього, у сучасному світі існує певна категорія людей, які не належать до економічно-бізнесових чи науково-освітніх сфер і не мають постійного місця роботи чи певної зайнятості, але це не заважає їм займатися інтелектуально-творчою діяльність і втілювати власні ідеї в певні результати інтелектуальної діяльності, які в майбутньому можуть принести зиск для їх авторів та держави.

Зростання ІП визначається: з одного боку, можливостями забезпечувати науку сучасними капітало- і ресурсоємними приладами, апаратами й установками, які є втіленням новітніх досягнень наукової і технічної думки, а з іншого – ключовою роллю сфери освіти у формуванні НТП та ІП.

Саме сфера освіти створює базу для проведення НДДКР, забезпечує суспільство науково-дослідними кадрами, а також готує основу для впровадження результатів НДДКР у виробництво – здійснює підготовку та перепідготовку виробничо-управлінських, технічних та інших кадрів.

Розвиток ІП – достатньо складна задача, оскільки передбачає інвестування в умовах, коли ефективність і доцільність вкладень досить важко оцінити [13, с. 93].

Щодо питань використання ІП в національній економіці, то головною тезою виступає трансформація ІП в інтелектуальний капітал (ІК), рис. 7.

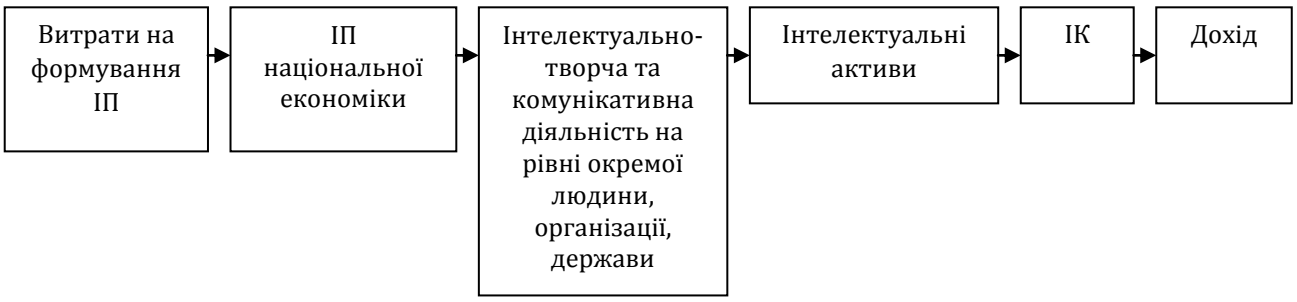

Рис. 7. Механізм використання ІП в національній економіці*

**Розроблено автором*

Багатьма науковцями інтелектуальний потенціал ототожнюється з інтелектуальним капіталом. Інтелектуальний капітал – це насамперед люди та знання, якими вони володіють, а також їх навички і все те, що допомагає ефективно використовувати знання та навички; це збірне поняття для визначення нематеріальних цінностей, які об'єктивно підвищують ринкову вартість компанії [7-10; 19].

Підводячи підсумки в дослідженні генезису наукової думки у фахових джерелах про ІП та ІК зазначимо наступне:

- існує розмаїття підходів до розуміння ІП та ІК;
- наявна близькість тлумачень, ототожнення сутності цих понять;
- спостерігається тісний взаємозв'язок зазначених понять з категоріями «людський потенціал», «людський капітал»;
- відсутнє тлумачення сутності ІП національної економіки як окремого поняття.

Категорія ІП, на нашу думку, набагато глибша, ніж категорія ІК. Поняття «потенціал» (potential) – визначається як приховані можливості, а його власником виступає той, хто володіє достатньою силою для здійснення яких-небудь дій [15]. Потенціальні можливості (інтелектуальні) можуть залучатися і використовуватися повністю, частково або залишатися нереалізованими з певних причин. З огляду на зазначене, пропонуємо наступні уточнення термінів ІП та ІК.

ІП національної економіки – сукупність усіх інтелектуальних активів (ресурсів): людські активи, їх знання, інтелектуальні, творчі та комунікативні здібності, нематеріальні активи, що разом визначають сукупні інтелектуальні можливості і можуть бути використані в процесі функціонування економіки, трансформуючись в інтелектуальний капітал, та дозволяють втілювати нові ідеї, стимулюють соціально-економічних розвиток, а можуть так і залишитися повністю або частково невикористаними.

Під ІК національної економіки розуміємо реалізований ІП, тобто сукупність інтелектуальних ресурсів (людський ІК, ІК організації, клієнтський ІК), якими володіє держава та які використовує в процесі здійснення економічних рішень, отримуючи сукупний інтелектуальний продукт, за допомогою якого забезпечується соціально-економічний та інноваційний розвиток, спостерігається збільшення національного доходу, підвищення конкурентоспроможності країни та покращення якості життя людей.

ІК в абсолютному значені розуміємо як інтелектуальний продукт у вартісному втіленні. Через аспекти капіталізації людських інтелектуально-творчих і комунікативних здібностей та комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності в національній економіці пояснюється більш поширене у фахових джерелах застосування поняття «ІК» як синонім поняття «ІП».

Висновки та перспективи подальших розвідок

Для сучасної української економіки, яка шукає виходи з фінансових, політичних, соціальних, ресурсних, військових та моральних криз суспільства, знаходиться в стані стрімких втрат ринків, територій, обмежень ресурсів і високих витрат на проведення військових операцій з низьким власним інтелектуально-технічним та ресурсним потенціалом у стратегії і тактиці ведення війни, надзвичайно важливим є усвідомлення значення ІП суспільства та невикористаних можливостей щодо його реалізації та розвитку в інтересах зміцнення та стабілізації власної економіки. Досягнення таких результатів можливе за умови системних наукових досліджень ІП, які мають кардинально вплинути на теорію і практику формування, використання та розвитку ІП.

У статті здійснено теоретичний аналіз особливостей формування ІП національної економіки, наведено схематичні моделі ІП та проаналізовано складові елементи, досліджено чинники впливу на структуру ІП різних рівнів. Розглянуто механізм використання ІП національної економіки за рахунок трансформації ІП в ІК. Досліджено та уточнено такі соціально-економічні категорії, як ІП та ІК, наведено їх спільні риси та відмінності, підкреслено їх важливе значення для ефективності функціонування та розвитку національної економіки.

Перспективами подальших наукових досліджень у цій сфері є поглиблене вивчення механізму оцінки та управління ІП та ІК національної економіки з метою збереження інтелекту нації, забезпечення високої мотивації населення до розвитку та реалізації ІП з максимальним економічним, соціальним та інноваційним ефектом.

Список літератури

1. *Al-Ali, N.comprehensive intellectual capital management: Step-by-Step / N. Al-Ali. – John Wiley & Sons, 2003. – 312 p.*
2. *Barney, J. Resource-Based Theory: Creating and Sustaining Competitive Advantage / J. B. Barney, D. N. Clark. – Oxford University Press, 2008. – 327 p.*
3. *Ансофф, И. Стратегическое управление [Текст] / И. Ансофф; сокр. пер. с англ. ; науч. ред. и авт. предисл. Л. И. Эвенко. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.*
4. *Букович, У. Управление знаниями. Руководство к действию [Текст] / У. Букович, Р. Уильямс. – М.: ИНФРА-М, 2002. – С. 8.*
5. *Бутнік-Сіверський, О. Б. Інтелектуальний капітал [Електронний ресурс] / О. Б. Бутнік-Сіверський. – Режим доступу: http://www.ipdo.kiev.ua/files/articles/butniksiverskiy_intelektual_capital_theoretical_aspect.doc.*
6. *Веккер, Л. М. Психика и реальность: единая теория психических процессов [Текст] / Л. М. Веккер. – М.: Смысл, 1998 – 670 с.*
7. *Ґава, Ю. В. Інтелектуальний капітал – шлях до економічного зростання України [Текст] / Ю. В. Ґава // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №4. – С. 129–134.*
8. *Гузенко, Г. М. Людський потенціал: сутність та пріоритетні напрямки розвитку в Україні [Електронний ресурс] / Г. М. Гузенко. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.exe.*
9. *Диба, Л. М. Сутність понять інтелектуальний потенціал та інтелектуальний капітал як економічних категорій [Електронний ресурс] / Л. М. Диба // Економічний вісник університету. – 2011. – Вип. 17. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_1/Dyba.pdf.*
10. *Ковальова, О. М. Інтелектуальний капітал – важлива складова капіталу підприємства [Електронний ресурс] / О. М. Ковальова // Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону: матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19–21 червня 2012 року / За заг. ред. О. В. Прокопенко. Суми, СумДУ. – 2012. – С. 57-59. – Режим доступу: http://www.essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/29781/1/Kovaliova%20O.M._Intelektualnyi%20kapital.pdf.*
11. *Корнух, О. В. Творчий процес – двигун розвитку інтелектуального капіталу підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Корнух // Ефективна економіка. – Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет. – №1, 2012 р. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/ ?op=1&z=894.*
12. *Кохан, Л. В. Розвиток творчих здібностей особистості засобами структурно-логічних схем у процесі вивчення гуманітарних дисциплін [Електронний ресурс] / Л. В. Кохан // Педагогіка та психологія. – 2013. – Вип. 44. – С. 15-21. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpkhnpu_ped_2013_44_4.pdf.*
13. *Лукичева, Л. И. Развитие интеллектуального потенциала персонала как инструмент эффективного управления интеллектуальным капиталом наукоемких предприятий [Текст] / Л. И. Лукичева, Е. В. Егорычева, Д. Н. Егорычев // Менеджмент в России и за рубежом. -2006, 1, С. 93.*
14. *Мурашко, І. В. Розкриття поняття «особистісний потенціал» та його психологічної структури [Електронний ресурс] / І. В. Мурашко – С. 196-205. – Режим доступу: http://newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/2010_7/st18.pdf.*
15. *Поняття потенціал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uk.wikipedia.org/wiki.*
16. *Прошак, В. В. Інтелектуальний потенціал України в умовах ринкової трансформації економіки [Текст]: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.01.01 / Прошак Василь Васильович; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Л., 2002. – 21 с.*
17. *Розумний, М. М. Інтелектуальний потенціал України: проблема реалізації [Текст] / М. М. Розумний; ред. кол.: В. В. Різун (гол. ред.), М. М. Розумний, В. І. Головненко та ін. // Київський нац. ун. ім. Тараса Шевченка. Наукові записки інституту журналістики – К.: Інститут журналістики. – 2003. – Т. 12. Липень – вересень. – С. 90–93.*
18. *Семикіна, М. В. Інтелектуальний потенціал та його роль у національній економіці [Електронний ресурс] / М. В. Семикіна, В. І. Гунько // Економіка і управління. – 2011. – №1. – Режим доступу: http://www.napks.edu.ua/ library / compilations_vak / eiu / 2011 / 1 / p_50_56.pdf.*
19. *Сучасні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України: В 3-х т. [Текст] / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семиноженка, чл. -кор. НАН України Б. Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. – 544 с.*

20. *Теницька, Н. Б. Складові та чинники формування інтелектуального потенціалу [Електронний ресурс] / Н. Б. Теницька // Економіка і регіон. – 2009. – С. 219-223. – Режим доступу: http://www.pdaa.edu.ua/ sites / default / files / nppdaa/4.3/219.pdf.*

References

1. *Al-Ali, N. (2003). Comprehensive intellectual capital management: Step-by-Step. John Wiley & Sons.*
2. *Ansoff, I. (1989). Strategic management. Moscow: Ekonomyka.*
3. *Barney, J. & Clark D. N. (2008). Resource-Based Theory: Creating and Sustaining Competitive Advantage. Oxford: Oxford University Press.*
4. *Bukovich, U. & Williams, R. (2002). Management of knowledge. Guide to action. Moscow: INFRA-M.*
5. *Butnik-Seversky, O. B. (2006). Intellectual capital. Retrieved from: http://www.ipdo.kiev.ua/files/articles/butniksiverskiy_intelektual_capital_theoretical_aspect.doc.*
6. *Diba, L. M. (2011). The essence of the concept of intellectual potential and intellectual capital as economic categories, Bulletin of Economic of University, 17, Ukraine. Retrieved from: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_1 /Dyba.pdf.*
7. *Gavva, V. N. (2006). Intellectual capital – is the way of economic growth of Ukraine Actual problems of economics, 4, 129–134.*
8. *Guzenko, G. M. (2010). Human potential: the nature and development priorities in Ukraine. Retrieved from: http://www.irbis-nbuv.gov.ua. / cgiirbis_64.exe.*
9. *Heyts, V. M., Seminozenko, V. P., Kvasnuk, B. E. (2007). Modern challenges of the XXI century to society and economy in Ukraine, Kyiv, FANYKS.*
10. *Kohan, L. V. (2013). The development of creative abilities of the individual means of structural logic in the study of the humanities. Pedagogy and Psychology, 44, 15-21. Retrieved from:: http://nbuv.gov.ua/ j-pdf / znpkhnpu_ped_2013_44_4.pdf.*
11. *Kornukh, O. V. (2012). The creative process – is the engine of the intellectual capital of the company, Effective economy, Dnipropetrovs'k, 1. Retrieved from: http://www.economy. nayka.com.ua/ ?op=1&z=894.*
12. *Kovalova, O. M. (2012). Intellectual capital – is an important component of an enterprise capital, Sumy, SumSU, 57-59. Retrieved from: http://www.essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/29781/1/Kovaliova%20O.M._Intelektualnyi%20kapital.pdf.*
13. *Lukicheva, L. I., Egorycheva, E. V., Egorychev, D. N. (2006). Development of the intellectual potential of personnel as a tool for effective management of the intellectual capital of high-tech enterprises. Management in Russia and abroad, 1, 93.*
14. *Murashko, I. V. (2010). Disclosure of the concept of "personal capacity" and the psychological structure. Retrieved from: http://newlearning.org.ua/ sites / default / files / praci / 2010_7 / st18.pdf.*
15. *Proshak, V. V. (2002). Intellectual potential of Ukraine under the market transformation of the economy. Manuscript. The Ivan Franko National University of Lviv, Lviv.*
16. *Meaning of potential . Retrieved from: http://www.uk. wikipedia.org/wiki.*
17. *Rozumniy, M. M. (2003). The intellectual potential of Ukraine: problem of implementation. Scientific notes of Institute of Journalism. Kyiv: Institute of Journalism, T. 12, July-September, 90–93.*
18. *Semykina, M. V., Gun'ko, V. I. (2011). Intellectual potential and its role in the national economy. Economics and Management, 1. Retrieved from:: http://www.napks.edu.ua/library/compilations_vak/eiu/2011/1/p_50_56.pdf.*
19. *Heyets', V. P., Semynozhenko, V. M., Kvasnyuk, B. Ye. (2007). Suchasni vyklyky XXI stolittya suspil'stvu ta ekonomitsi Ukrayiny. Kyiv: Feniks.*
20. *Tenytska, N. B. (2009). Components and factors of intellectual potential. Economics and the region, 219-223. Retrieved from: http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files /nppdaa/4.3/219.pdf.*

Стаття надійшла до редакції 12.03.2015 р.